

הרס ההון החברתי של המשק כבר קרה במדינות שונות בעור-לם – למשל ארגנטינה. בתחילת המאה ה־20 הייתה ארגנטינה אחת מעשר המדינות העשירות בעולם, והתוצר לנפש שלה היה דומה מאד לזה של צרפת. צרפת עברה מאז שתי מלחמות עולם וחווה כיבוש על ידי גרמניה. אך רוב הזמן התקיים בה משטר דמוקרטי לא פופוליסטי. ארגנטינה, לעומתה, חוותה שמונה תקופות של משטר פופוליסטי, משמאל ומימין, ובשנים אחרות אף שרר בה משטר של דיקטטורה צבאית. כיום ניצבת צרפת במקום ה־25 בעולם בדירוג של תוצר לנפש, ואילו ארגנטינה ממוקמת במקום ה־63.

לא רק צורת המשטר שלעצמה הביאה לנפילה זו. הניהול המקרו־כלכלי היה לעיתים קרובות כושל – שכן משטרים פוליסטיים בדמוקרטיה ומשטרים דיקטטוריים מתאפיינים לרוב בניהול כושל כזה, עקב הרס ההון החברתי ובזיזת המשאבים הלאומיים. גם בתקופה האחרונה, זרם הנטו של השקעות זרות בארגנטינה הוא שלילי – כלומר, יותר הון יוצא ממנה מאשר נכנס אליה. לפי נתוני הבנק העולמי, גם זרם ההגירה הוא בעיקר שלילי, וסביר לחשוב שעוזב הסקטור היצרני ובעל הפרוטנציאל. אין להתפלל שחברות הדירוג משקפות את המציאות: ב־2011, לאחר המשבר הפיננסי העולמי, דרוג האשראי של ארגנטינה היה B, וב־2022 הוא ירד ל־CCC פלוס.

ההפיכה המשטרית מאפשרת לקבוצות מסוימות בחברה ליטול לעצמן חלק גדול יותר של המשאבים הלאומיים. החלק ההגון והיצרני יראה את פרי עמלו מוסט לכוונים קלוקלים

מדינה, אפוא, יכולה לחוות נסיגה כלכלית משמעותית, הכוללת ירידה בהשקעות ועזיבה של פרטים יצרניים ומשפחותיהם, הן על פני תקופות קצרות, והן על פני תקופות מאוד ארוכות. מצב כזה ישפיע על כל אחד ואחת מאיתנו. אם לא יתעוררו אזרחי ישראל וימאנו לקבל את תמונת העולם ההפוך כה והשקריה שהממשלה משדרת, ויבינו שמטרתה אינה שיפור מערכת המשפט אלא החלשתה וערעור יסודות הדמוקרטיה, תצעד ישראל בנתיב הרע הזה.

ערן ישיב הוא פרופסור לכלכלה באוניברסיטת תל־אביב וחיבר במרכז למקרו־כלכלה בלונדון סקול אוף אקונומיקס (LSE)

רפורמת שולל

"מלחמה היא שלום, חרות היא עבדות, בורות היא כוח" (ג'ורג' אורוול, "1984").

לקרוא למהלכי הממשלה בשם "רפורמה משפטית" משמעותו תו ללכת בדרכו של "מיניסטרוון האמת", כפי שתיאר אורוול בספר המופת שלו. נשיא צרפת מקרון היטיב להבין זאת, אך האם גם בישראל מבינים שתהיה השתנות לכיוון של מדינה לא־ליברלית ולא־דמוקרטית, שבה זכויות המיעוטים יירמסו? ברצוני לעמוד כאן על משמעות מרכזית אחת של שינוי זה, אחת מני רבות. לאחרונה התפרסם גילוי דעת של עמיתיי הכי כלכלנים, שמוהיר באיפוק רב מהסכנות הכלכליות שההפיכה המשטרית מביאה איתה: סבירות לפגיעה בדירוג האשראי של ממשלת ישראל, פגיעה בגיוסי ההון של חברות ישראליות, ירידה בהיקף ההשקעות בישראל, הסכנה שחברות הייטק יעתיקו את מרכזיהן אל מחוץ לגבולות המדינה ועליית התופעה של בריחת מוחות מישראל. גילוי הדעת גם מצביע על חשש כבד שהחלשת מערכת המשפט תוביל לפגיעה ארוכת טווח בתוואי הצמיחה של המשק ובאיכות החיים של תושבי המדינה. על גילוי הדעת הזה חתמו 287 כלכלנים מקומיים (אני ביניהם), ונגידי בנק ישראל בעבר ובהווה הביעו הערכות דומות. הצטרפו אליהם מעל 80 כלכלנים מחו"ל, ובהם חתני פרס נובל בכלכלה, דניאל כהנמן ואריק מסקין. חתמו גם כלכלנים שהתפרסמו בחריפות ניתוחיהם את המציאות הכלכלית, נוריאל רוביני וענת אדמתי. פרסומים של הבנקים ג'יי.פי מורגן וברקליס, המזהירים מירידת דרוג האשראי, הם באותה הרוח.

התהליכים העומדים ביסוד הצפי הקודר הזה מורכבים, אבל הינה הסבר פשוט: ההפיכה המשטרית מאפשרת לקבוצות מסוימות בחברה ליטול לעצמן חלק גדול יותר של המשאבים הלאומיים. החלק ההגון והיצרני – בפרט סקטור ההייטק, קטר הצמיחה של המשק – יראה את פרי עמלו מוסט לכוונים קלוקלים.